

Sveriges närområde har under senare år kommit att bli allt mer intressant ur ett svenskt säkerhetspolitiskt perspektiv. Detta gäller Östersjöområdet såväl som det samlade nordiska området.

Denna rapport analyserar Danmarks utrikes- och säkerhetspolitik. Landet är hittills det enda nordiska land som är med i både EU och NATO, vilket gör Danmark till en central aktör i Norden. Dock har Danmark också gjort ett antal säkerhetspolitiska vägval som gör landet unikt också i en nordisk kontext. Hit hör de undantag som Danmark har bl a avseende EU:s försvars- och säkerhetspolitik, den radikala omstötning av det danska försvaret som genomförts det senaste decenniet och den mycket nära relationen till USA.

Hösten 2011 fick Danmark en ny regering under statsminister Helle Thorning-Schmidt, som i valkampanjen samma år föreföll att driva i viss mån andra politiska linjer. Men de huvudsakliga prioriteringarna som gällde under den borgerliga eran ligger fast, inklusive den s.k. aktivistiska utrikespolitiken.

Den danska regeringen vill fördjupa EU-politiken och verka för att de danska förbehållen avseende utrikes- och försvarspolitik m.m. avskaffas. Ingenting tyder dock på att man kommer att utlysa en folkomröstning om de danska EU-förbehållen inom regeringens nuvarande mandatperiod.

Den nya regeringen har också intagit en retoriskt mer positiv position till nordiskt försvarssamarbete. Samtidigt är det tydligt att den danska prioriteringen av det nordiska samarbetet kommer efter det transatlantiska samarbetet och även efter det bilaterala samarbetet med viktiga europeiska länder, främst Storbritannien.



Ett nytt Danmark med sikte på Europa?

Dansk säkerhets- och försvarspolitik under regeringen Helle Thorning-Schmidt

Madelene Lindström och Mike Winnerstig

Madelene Lindström, Mike Winnerstig

Ett nytt Danmark med sikte på Europa?

Dansk säkerhets- och försvarspolitik under regeringen Helle Thorning-Schmidt

Omslagsfoto: Scanpix/AP Geert Vanden Wijngaert

Titel	Ett nytt Danmark med sikte på Europa?
Title	A New Denmark aiming at Europe? Danish security and defence policy under the government of Helle Thorning-Schmidt
Rapportnr/Report no	FOI-R—3630--SE
Rapporttyp /Report Type	
Månad/Month	Januari
Utgivningsår/Year	2013
Antal sidor/Pages	45 p
ISSN	
Kund/Customer	Försvarsdepartementet
Projektnr/Project no	A18002
Godkänd av/Approved by	Maria Lignell Jakobsson
FOI, Totalförsvarets Forskningsinstitut	FOI, Swedish Defence Research Agency
Avdelningen för Försvarsanalys	
164 90 Stockholm	SE-164 90 Stockholm

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. All form av kopiering, översättning eller bearbetning utan medgivande är förbjuden

Sammanfattning

Den nya danska regeringen Thorning-Schmidt för en politik med betydande kontinuitet relativt tidigare regeringar. De huvudsakliga målsättningar och prioriteringar som gällde under den borgerliga eran ligger fast, inklusive den s.k. aktivistiska utrikespolitiken.

Den danska regeringen vill fördjupa EU-politiken och verka för att de danska förbehållen avseende utrikes- och försvarspolitik m.m. avskaffas. Ingenting tyder dock på att man kommer att utlysa en folkomröstning om de danska EU-förbehållen inom regeringens nuvarande mandatperiod.

NATO ses fortfarande som en grundsten för dansk säkerhets- och utrikespolitik. Även Socialistisk Folkeparti (SF) som tidigare varit NATO-kritiskt, agerar nu påtagligt NATO-vänligt. Att förbehållen kring det danska EU-medlemskapet kvarstår gör också Danmark mer beroende av NATO och relationen till USA.

Den nya regeringen ser den bilaterala relationen med USA som extremt viktig för Danmark. Viss nyansskillnad kan dock märkas, och möjligen kommer Danmark inte automatiskt att ställa upp på USA:s sida inom ramen för vissa frågor. Den nya regeringen har en retoriskt mer positiv inställning till nordiskt samarbete, även på det säkerhetspolitiska området. Samtidigt är det tydligt att den danska prioriteringen av det nordiska samarbetet kommer efter det transatlantiska samarbetet och även efter det bilaterala samarbetet med viktiga europeiska länder, främst Storbritannien. Bland förklaringarna till hör de nordiska ländernas olika allianstillhörighet eller brist på sådan, och olika operativa förutsättningar. Inom vissa områden – t.ex. NORDEFCO-samarbetet – kan dock en mer aktiv och inresserad dansk inställning skönjas.

Nyckelord: Danmark, EU, NATO, NORDEFCO, Nordiskt försvarssamarbete.

Summary

The security and defence policies of the new left-leaning Danish government under Helle Thorning-Schmidt are, compared to previous governments, characterized by significant continuity. The main objectives and priorities that dominated Danish policy under the earlier era of center-right governments remain, including the so-called Danish activist foreign policy.

The Danish government wants to deepen Danish EU policies and to work for the abolishment of the Danish opt-outs regarding EU foreign and defense policy.. However, nothing indicates that the government will launch a referendum on the EU opt-outs during its current term.

NATO is still seen as the cornerstone of Danish security and foreign policy. Even the Socialist People's Party (SF), which traditionally has been very critical toward NATO, now pursues a clearly "NATO friendly" policy. The Danish EU opt-outs also contribute to the fact that Denmark will continue to be dependent on NATO and on relations with the United States.

The new government continues to see the bilateral relationship with the United States as extremely important for Denmark. However, some differences in nuance can be identified and in terms of certain issues Denmark might not automatically side with the U.S.

The new government has a rhetorically more positive attitude toward Nordic defence cooperation. However, it is clear that in terms of Danish priorities, Nordic cooperation comes after transatlantic cooperation and even after bilateral cooperation with major European countries such as the United Kingdom. This priority order is explained by, among other factors, the Nordic countries' different alliance affiliations or lack thereof, as well as different operational conditions. In some areas - such as the NORDEFECO cooperation - Denmark might become a more active partner with an interest in increased cooperation.

Keywords: Denmark, EU, NATO, NORDEFECO, Nordic defence cooperation.

Förord

FOI-projektet Nordeuropeisk säkerhets och stabilitet (NOSS) studerar på Försvarsdepartementets uppdrag fortlöpande den säkerhets- och försvarspolitiska utvecklingen i hela det svenska närområdet.

Sveriges närområde har under senare år kommit att bli allt mer intressant ur ett svenskt säkerhetspolitiskt perspektiv. Detta gäller Östersjöområdet såväl som det samlade nordiska området. Det senare är tydligt splittrat ur säkerhetspolitisk synvinkel, samtidigt som viljan till samarbete inom den nordiska kretsen är mycket stor – även på försvarspolitikens område.

Danmark är hittills det enda nordiska land som är med i både EU och NATO. Dock har Danmark också gjort ett antal säkerhetspolitiska vägval som gör landet unikt även i Norden. Hit hör de undantag som Danmark har bl a avseende EU:s försvars- och säkerhetspolitik, den radikala omstöpning av det danska försvaret som genomförts det senaste decenniet och den mycket nära relationen till USA.

Hösten 2011 fick Danmark emellertid en ny regering under statsminister Helle Thorning-Schmidt, som i valkampanjen samma år föreföll att driva i viss mån andra politiska linjer. Denna nya situation har analyserats inom ramen för NOSS-projektet i föreliggande rapport.

Författarna vill tacka Göran Lithell vid Sveriges ambassad i Danmark som förtjänstfullt granskat rapporten och kommit med värdefulla synpunkter och kommentarer..

Mike Winnerstig

Projektledare, Nordeuropeisk säkerhet och stabilitet

Innehållsförteckning

1	Inledning	7
1.1	Metod, material och disposition	7
2	Den nya regeringen och dess förutsättningar	9
2.1	Ingen avmilitarisering i sikte	11
3	Danmark och NATO – från halvhjärtad anslutning till bäst i klassen	15
3.1	Danska ståndpunkter i specifika sakfrågor	16
4	Danmark och USA	21
5	Danmark, EU och GSFP - ny regering och ökat fokus på EU?	25
6	Danmark och det nordiska samarbetet – ny energi att vänta?	30
7	Slutsatser	35
8	Källförteckning	38
	Bilaga 1 – Regeringssammansättning	41
	Bilaga 2 – Danmarks försvarssektor i korthet	43

1 Inledning

Under de senaste 20-30 åren har Danmark i hög utsträckning – i alla fall om man jämför med andra nordiska länder – genomlevt pendelliknande förändringsrörelser av sin säkerhetspolitik. Under 1980-talet tvingades den dåvarande konservativa regeringen driva en politik inom NATO som hade udden riktad mot USA och allmänt ansågs göra Danmark till ”alliansens svagaste länk”. De senaste tio-tolv åren har den danska relationen till USA däremot varit mycket nära, och landet har profilerat sig som ett militärt aktivistiskt land inte minst genom sina militära bidrag till insatserna i Irak, Afghanistan och nu senast Libyen. Danmark är också det enda nordiska landet som är med i både EU och NATO.

Efter valet den 3 oktober 2011 styrs Danmark av en socialistisk minoritetskoalition under ledning av Helle Thorning-Schmidt. Syftet med föreliggande rapport är att analysera den nya danska regeringens politik för att kunna dra slutsatser om några förändringar kan väntas i förhållande till den försvars- och säkerhetspolitik som drevs under den tidigare borgerliga regeringen. Särskilt fokus läggs på hur den nya regeringen ser på relationen till NATO, EU och USA samt Danmarks roll i den nordiska kontexten.

- Hur skiljer sig den nya vänsterkoalitionens politik från de tidigare 10 åren av borgerligt styre?
- Vilka säkerhetspolitiska målsättningar och långsiktiga prioriteringar kan skönjas i dansk säkerhetspolitik, och kan några eventuella förändringar av den s. k. aktivistiska utrikespolitiken som fördes av den tidigare borgerliga regeringen förväntas?
- Hur ser den nya regeringen på NATO, EU, USA och den nordiska kontexten?

1.1 Metod, material och disposition

Studien baseras på en kvalitativ analys av den nya danska regeringens utrikes- och säkerhetspolitik. Innehållet bygger på litteraturstudier av officiella dokument (såsom linjetal och deklARATIONER) och akademisk

litteratur om dansk säkerhetspolitik samt nyhetsartiklar. Detta material har kompletterats med intervjuer med tjänstemän vid danska Utrikesdepartementet och Försvarsdepartementet, samt med analytiker på danska forskningsinstitut. Intervjuerna har utgått ifrån samma uppsättning intervjufrågor. Då intervjupersonerna intervjuades under anonymitetslöfte och inte har beretts möjlighet att ta del av studien innan publicering förekommer inga direkta personhänvisningar i studien.

Studien ska dessutom i sin helhet förstås som en första, initial studie av ny dansk utrikes- och säkerhetspolitik inom ramen för FOI:s närområdesprogram. Den går därför inte på djupet utan kommer att följas av andra studier under kommande år.

Rapporten är disponerad enligt följande: *Kapitel 2* beskriver den nya regeringen och dess förutsättningar. Där presenteras bl.a. vänsterpartiernas gemensam utrikespolitisk plattform och de förändringar av dansk utrikes- och säkerhetspolitik de aviserade sig vilja genomföra om de kom i regeringsställning. *Kapitel 3* presenterar Danmarks agerande i en NATO-kontext. Där uppmärksammas även danska åsikter i en rad konkreta sakfrågor som ligger på NATO:s agenda. *Kapitel 4* presenterar Danmarks relation till USA. *Kapitel 5* uppmärksammar Danmarks relation till EU och GSFP. *Kapitel 6* behandlar slutligen Danmarks roll i en nordisk kontext. I *kapitel 7* presenterar rapportens slutsatser. I *bilaga 1* finner läsaren slutligen en presentation av den danska regeringens sammansättning (mandatfördelningen i Folketinget respektive fördelningen av ministerposter) och i *bilaga 2* presenteras den danska försvarssektorn i korthet.

2 Den nya regeringen och dess förutsättningar

Inför valet 2011 framlade de främsta vänsterpartierna (*Socialdemokraterne* (S), *Socialistisk Folkeparti* (SF) och *Det Radikale Venstre* [RV eller R]) en gemensam utrikespolitisk plattform. Den innehöll ett antal potentiellt stora förändringar av dansk utrikes- och säkerhetspolitik. Man sade sig bl.a. vilja

- avskaffa det danska förbehållet vad gäller deltagande i EU:s utrikes-, försvars- och säkerhetspolitik
- hindra Danmark från att delta i militära interventioner liknande Irakinvasjonen 2003
- införa att danska soldater endast kan skickas ut till internationella militära interventioner om 2/3 av Folketinget (parlamentet) stödjer detta
- så fort som möjligt dra tillbaka alla danska soldater från Afghanistan
- göra Arktis till en kärnvapenfri zon¹
- stödja isländskt och norskt EU-medlemskap
- stödja svenskt och finskt NATO-medlemskap.²

Efter valet hösten 2011 övertog det ”röda blocket” lett av Helle Thorning-Schmidt (S) regeringsmakten i Danmark, efter sammanlagt 10 års borgerligt styre under regeringen Anders Fogh Rasmussen och regeringen Lars Løkke Rasmussen (*Venstre*).³ I den nya trepartiregeringen innehas statsministerposten och försvarsministerposten av (S), (Helle Thorning-Smith respektive Nick Hækkerup) medan *Socialistisk Folke-*

¹ Målsättningen om Arktis som en kärnvapenfri zon finns visserligen med i den utrikespolitiska plattformen men är närmast att betrakta som en kompromisskrivning eftersom endast *Socialistisk Folkeparti* (SF) drivit frågan.

² Se, ”*En aktiv og ansvarlig udenrigspolitik*”, september 2011. Se även Regeringen, ”*Et Danmark, der står sammen*” s. 40

³ Det förvirrande namnet till trots är *Venstre* ett parti som står strax till höger om mitten i dansk politik. Namnet följer av att partiet då det bildades profilerade sig emot det konservativa Højre (det nuvarande Konservative Folkeparti). I Danmark pratar man ofta om *Venstre* (partiet) och *Venstre-fløj* (”vänsterflanken”).

parti (SF) innehar utrikesministerposten (Villy Søvndal). Radikale Venstre har några enstaka ministerposter men har som näst största vänsterparti ändå ett avgörande inflytande över dansk politik. Den nya regeringen stöds av en sammanslutning av vänsterpartier under Johanna Smith Nilsens *Enhedslisten* som har en vågmästarroll.

Även om regeringens ambition inte alls var att fullt och fast fortsätta på den tidigare borgerliga regeringens väg har det blivit så. När vänsterregeringen tillträdde förra hösten var deras uttalade ambition att avmilitarisera dansk utrikes- och säkerhetspolitik genom ett minskat NATO-engagemang, fördjupat EU-samarbete, lägga större vikt vid att arbeta genom FN, öka biståndet till 1 procent av BNP samt verka för en fördjupad nordisk samverkan.⁴ Denna ominriktning var till stor del ”framtvingad” av *Socialistisk Folkeparti*, men också av Helle Thorning-Schmidt som starkt engagerad EU-politiker.

Att regeringen inte lyckats genomföra den nya politiken har en rad förklaringar: den danska opinionen för EU försvagats varför regeringens planerade folkomröstning om att avskaffa/omvandla förbehållen för försvars- och rättssamarbetet har skjutits på framtiden. I samband med detta har amerikanska företrädare också genomfört en ”charmoffensiv” för att säkerställa att danskarna förblir engagerade i det transatlantiska spåret. Både statsministern och utrikesministern har t.ex. besökt Vita huset. Helle Thorning-Schmidt är inte utrikespolitiskt orienterad i sin profil men betecknas som en sann USA-vän och en Europavän. Hon är sprungen ur Brysselbyråkratin och är gift med sonen till brittiske f.d. Labourledaren Neil Kinnock. Thorning-Schmidts europaidentitet är så stark att hon ofta fått kritik för att fokusera alltför lite på dansk inrikespolitik. Helle Thorning-Schmidt har av naturliga skäl fått lägga mycket kraft på det danska EU-ordförandeskapet under första halvåret 2012.⁵

⁴ Se Regeringen ”*Et Danmark, der står sammen*” samt intervjuer, Köpenhamn juni 2012.

⁵ Intervjuer, Köpenhamn, juni 2012.

Många menar också att den nya regeringen tycks ha haft svårigheter med att anpassa sig till att sitta i regeringsställning. Nyligen genomförda väljarundersökningar pekar på fritt fall för två av de tre regeringspartierna. *Socialdemokraterne* (S) som traditionellt brukar ha 30-40% av väljarna enligt opinionsmätningarna, har idag så låga siffror som 18-19%. Detta är det lägsta stödet på 114 år. Helle Thorning-Schmidt i sig är inte impopulär men hon har ändå inte lyckats få folkets stöd. Hon anklagas för att bedriva en borgerlig politik och svekdebatten är påtaglig. Kompromisser med *Radikale Venstre* är en anledning till varför regeringen kritiseras för att bedriva en bitvis mer ”borgerlig politik” än vad den borgerliga regeringen gjorde.⁶

Regeringen har inte heller lyckats förklara för allmänheten hur dåligt den danska ekonomin går. De två senaste åren har dansk ekonomi uppvisat ett betydande budgetunderskott. Folket trodde att regeringen gick till val på att de, till skillnad från den borgerliga regeringen, skulle spendera men istället har de tvingats sparat vilket skapat missnöje.⁷ Också *Socialistisk Folkeparti* (SF) har tappat i förtroende (6,1% jämfört med 9,2% vid valet 2011). Opinionsundersökningar visar att om det vore val idag skulle det borgerliga blocket få 55,8% av väljarstödet varav det högerliberala *Venstre* och partiledaren Lars Lokke Rasmussen ensamt 32,8%. Det högernationalistiska *Dansk Folkeparti* lett av Pia Kjaersgaard, som tidigare betecknats som inflytelserika i dansk politik, uppvisar idag endast ett stöd om 12-13% i mätningarna.⁸

2.1 *Ingen avmilitarisering i sikte*

Den danska skepsisen till användandet av militären som varit dominerande under kalla kriget vändes till militär aktivism efter kalla krigets slut.⁹ Danmarks omställning till ett insatsförsvar gick snabbt: den

⁶ Intervju 7, Köpenhamn, juni 2012.

⁷ Intervju 2, Köpenhamn, juni 2012.

⁸ Se Ritzau Index på www.ritzau.dk. Ritzau Index är ett kontinuerligt uppdaterat genomsnitt av landets sex ledande opinionsinstitut (Voxmeter, Megafon, Epinion, Gallup, gröna och Ramböll).

⁹ Vägen mot ett insatsförsvar började i november 1992 då försvarsavtalet för 1993-1994 kom. Med denna definierades inte längre något militärt hot mot Danmark. Se Lunde Saxi s.31, s.79.

danska försvarsmakten blev mindre, mer kapitalintensiv och expeditionär.¹⁰ Upprättandet av en expeditionär interventionsstyrka skulle säkerställa danskt inflytande i NATO och inte minst danskt inflytande i förhållande till USA.¹¹

Den norske analytikern Håkon Lunde Saxi har uppmärksammat ett antal skäl till att Danmark slog in på den aktivistiska linjen:

(1) *Geopolitiska faktorer*. Att Ryssland avskrevs som ett hot efter kalla kriget ledde till "geopolitisk handlingsfrihet".¹² En annan geopolitiskt betingad faktor var att Danmarks känsla av säkerhet förstärktes när Polen gick med i NATO/EU 1999. Danmark omgärdades nu av vännationer som bildade en "buffertzoon" mot Ryssland.

(2) *Ledarskap och behovet att bryta med det förgångna*. En ny inrikespolitisk konsensus uppstod under ledarskap av "den dynamiska duon" bestående av dåvarande utrikesminister Uffe Ellemann-Jensen (1982–1993) och dåvarande försvarsminister Hans Haekkerup (1993–2000) ("aktiv internationalism").¹³ Deras ledarskap i frågan medförde att det tillslut sågs som något okontroversiellt och helt normalt att skicka dansk trupp utomlands. Statsminister Anders Fogh Rasmussen tog sedan detta vidare under sina år som statsminister 2001–2009.

(3) *Förändrad dansk strategisk kultur*. Att danska ledare retoriskt pratade om att landet var i krig och att Danmark försvarades i Irak och Afghanistan gjorde att det uppstod en ny hot-perception där s.k. "nya hot" som terrorism, *failed states*, spridning av massförstörelsevapen etc. i andra delar av världen även upplevdes som hot mot Danmarks säkerhet. En annan del av detta ska ha varit kopplad till den danska militär strategiska kulturen – de danska soldaternas erfarenheter från Balkan på 1990-talet påverkade självuppfattningen.¹⁴

Idag är militären ett odiskutabelt utrikespolitiskt verktyg för Danmark. Danmark har haft soldater i Afghanistan sedan januari 2002. Danmarks

¹⁰ Lunde Saxi (2010), s.29.

¹¹ Ett danskt deltagande i Gulfkriget sågs explicit som ett sätt för Danmark att återupprätta sitt rykte inom alliansen och bevisa sig vara en bra allierad. Se Lunde Saxi (2010), s.77.

¹² Lunde Saxi (2010), s.62

¹³ Lunde Saxi (2010), s.88

¹⁴ Lunde Saxi (2010), s.104.

Afghanistan-strategi för 2008–2012 antogs av en bred majoritet i parlamentet i december 2008. Till en början var det danska bidraget koncentrerat till huvudstaden Kabul men med tiden har det utvidgats till andra delar av landet. Danmark har idag 700 soldater i framförallt Helmand-provinsen och inte ens höga egna förluster (över 40 döda) verkar leda till någon förändring i opinionen.¹⁵ På ett motsvarande sätt var det danska Folketinget enigt när man den 19 mars 2011 fattade beslut om insatsen i Libyen.¹⁶ Det danska bidraget bestod av fyra stycken F-16 (samt två i reserv) och totalt 120 personer och Danmark deltog aktivt under hela operationsperioden. Av NATO:s totalt 26 435 luftoperationer som genomfördes under *Operation Unified Protector* stod danskarna för ca 1300 flygningar. Det danska flygvapnet genomförde enbart offensiva ”strike missions”, dvs. offensiva anfallsuppdrag. Danmark var den nation som i förhållande till antal insatta flygplan fällde mest bomber över Libyen.¹⁷ Bedömare menar att danskarna har börjat gilla att vara ett krigförande land som gör mer militärt än vad som förväntas av ett land av Danmarks storlek.¹⁸ Intervjuade analytiker beskriver hur den sittande regeringen idag nästan har svårt att förklara för det danska folket varför man inte skickar F16-plan till konflikten i Syrien.¹⁹

Under den nya regeringen syns ingen avmilitarisering i sikte, även om vänsterregeringen säger sig vilja göra vissa saker annorlunda. Statsminister Helle Thorning-Schmidt uppges också personligen vara övertygad om att den danska utrikespolitiskt aktivistiska linjen är bra.²⁰ Den nya regeringen har dock varit tydlig med att de vill ”välja rätt konflikter”.²¹ En intervjuperson exemplifierar: ”Denna regering kommer inte att delta i krig som Irak eller Afghanistan” men tillägger i samma an-

¹⁵ Totalt har 42 danska soldater stupat i Afghanistan (uppgifter från juni 2012). Se <http://icasualties.org/oef/Nationality.aspx?hndQry=Denmark>.

¹⁶ För ett danskt deltagande i internationella militära operationer krävs ett godkännande av minst 2/3 av Folketinget och Libyen-insatsen var första gången det danska Folketinget stod eniga i att skicka danska soldater i krig. *Enhedslisten* backade dock från beslutet efter några dagar. Se Dr.dk, ”*Enigt folketing sender kampfly til Libyen*” (18 mars 2011)

¹⁷ Lindvall, F; Forsman, D; (2012), ”*Internationella Insatser i Libyen 2011*”. FOI.

¹⁸ Intervju 3, Köpenhamn, juni 2012.

¹⁹ Intervju 6, Köpenhamn, juni 2012.

²⁰ Intervju 2, Köpenhamn, juni 2012.

²¹ Intervju 5, Köpenhamn, juni 2012.

detag ”förutsatt att inte vår bilaterala relation till USA och UK kräver det...”.²² Den danska aktivistiska linjen väntas därmed fortgå, även om den nya regeringen tolkar den på ett lite annat sätt.

Även om det råder partipolitisk konsensus kring utrikespolitiken så uppstår det ofta meningsskiljaktigheter kopplat till försvarspolitik och särskilt storleken på försvarsbudgeten. Den danska militärmakten är ansträngd när det kommer till personal/resurser. Försvarsnedskärningar på uppemot 3 miljarder DKR väntas.²³ Reformarbetet av det danska försvaret har också upptagit en stor del av regeringens tid. Det pågår ett omfattande arbete kopplat till sammanslagningen av försvarshögkvarteret och försvarsministeriet och ett eventuellt avskaffande/vilandeförklarande av värnplikten.²⁴

²² Intervju 6, Köpenhamn, juni 2012.

²³ Regeringen kom i juni överens med Venstre och de Konservativa om försvarsnedskärningar för att finansiera en skattereform. Dansk Folkeparti har tidigare opponerat sig mot beslutet men har nu gått med på det. Fram till 2015 ska försvarsanslagen dras ned med 15 procent. Se Berlingske Nyhedsbureau (11 november 2012), ”Forsvaret kan klare milliardbesparelse”; Se även Politiken, (14 juni 2012) ”Forsvaret har fundet sin milliardbesparelse”.

²⁴ Intervju 7, Köpenhamn, juni 2012.

3 Danmark och NATO – från halvhjärtad anslutning till bäst i klassen

NATO är en hörnsten i den danska försvars-och säkerhetspolitiken. Danmark har varit medlem av NATO sedan alliansens grundande 1949. Nationell säkerhet var den dominerande anledningen för medlemskapet: planerna på en skandinavisk försvarsunion hade strandat och danskarna insåg att Grönland inte kunde försvaras utan amerikansk hjälp. Danmark har alltid haft en viktig roll i NATO, inte minst givet sitt strategiska läge invid Nordsjön och Östersjön. I NATO-strukturen är Danmark numera militärt aktivistiskt och får ofta beröm för att man deltar i internationella operationer utan nationella förbehåll för sina styrkor.

Så här har det, som antytts ovan, emellertid inte alltid varit. På 1980-talet, under den s.k. fotnotspolitiken 1982-1988 fick den dåvarande danske utrikesministern Uffe Ellemann-Jensen en utskällning av sin dåvarande amerikanske motsvarighet George Schultz: "If all the countries in Europe acted like Denmark, we wouldn't have an alliance!". Ellemann-Jensen skrev nyligen i den danska dagstidningen Berlingske att det inte vore otroligt att tänka sig att amerikanerna idag skulle kasta om dessa ord och säga "If all the European nations acted like Denmark, we would still have a strong alliance".²⁵

När man ser på Danmarks agerande inom NATO idag är det svårt att se att Danmark en gång i tiden varit en "reluctant ally" och uppfattats som NATO:s svagaste länk.²⁶ När Danmark förhandlade om sitt NATO-medlemskap drev man igenom tre undantag: NATO-trupp fick inte vara permanent stationerad på danskt territorium, inte heller nukleära vapen. Det tredje undantaget handlade om att NATO-övningar inte fick hållas på vissa delar av det danska territoriet (Bornholm).²⁷

²⁵ Wenande, C; "*The ally who's come in from the cold*" (21 februari 2012), The Copenhagen Post.

²⁶ Lunde Saxi (2010), s. 21, s. 28, s. 119.

²⁷ Lunde Saxi (2010).

Danmark var vidare näst Luxemburg det land inom NATO som spenderade minst andel av BNP på försvaret. Danmark undkom ofta ”repressalier” för att det sågs som att de upprätthöll en del av den ”nordiska balansen”²⁸ och Danmark kunde också effektivt hänvisa till inrikespolitiskt tryck och inrikespolitiska begränsningar för att förklara varför man inte kunde göra vissa saker. Sammantaget ledde dock det danska agerandet inom NATO till att termen ”Danmarkisering” myntades i det akademiska studiet av internationella relationer för att beteckna länder som åkte snålskjuts på andra.²⁹

3.1 *Danska ståndpunkter i specifika sakfrågor*

NATO:s nya uppgifter

Danmark gav tidigt ett helhjärtat stöd för NATO:s *out-of-area*-inriktning och är idag en aktiv förespråkare för NATO:s nya roller och uppgifter.³⁰ Danmark tillhör därmed klart gruppen av ”internationalister” inom NATO och betonar insatsförsvar framför territorialförsvar. Danmark ser inget hot mot sitt territorium och argumenterar för att insatsdelen av ett försvar också kan genomföra territorialförsvarsuppgifter.³¹

Dansk oro för ”regionaliseringen av NATO”

Danska företrädare uttrycker oro för tendenser till att NATO regionaliseras, dvs. att samarbetet splittras och att alliansen inte tar ett helhetsgrepp över t.ex. medlemsländernas territorialförsvar. Samtidigt menar man att luftrumsövervakningen (*”Air Policing”*) är ett exempel på bra integration, och vikten av att även NATO:s sydländer deltar i luftrumsövervakningen över Baltikum betonas.³² Nästan alla danska politiska partier står bakom *Air Policing*-samarbetet och Danmark verkade för starka skrivningar om solidaritet och stöd för *Air Policing* över de baltiska länderna vid NATO:s Chicago-toppmöte. Danmark har genomfört *Air Policing* över Baltikum totalt tre gånger (2004, 2009 och

²⁸ Lunde Saxi (2010)

²⁹ Lunde Saxi (2010) s.27-28.

³⁰ Lunde Saxi (2010) s.5, s.98.

³¹ Intervju 1, Köpenhamn, juni 2012; Intervju 2, Köpenhamn juni 2012.

³² Intervjuer, Köpenhamn, juni 2012.

2011) och har beslutat att bidra under perioden januari-april 2013 och kontinuerligt fram till 2018.³³

Partnerskapssamarbetet och utvidgningen av alliansen

Danmark värnar NATO:s Partnerskapsdialog och verkar aktivt för att ta NATO:s partnerskapssamarbete vidare. Danmark drev beslutsamt på en utvidgning mot de baltiska staterna trots ryskt motstånd, och har verkat för att systematisera utvidgningsprocessen inom alliansen (Danmark var t.ex. det land som drev på inrättandet av MAP-processen för att bedöma hur långt kandidatländerna kommit på vägen till ett NATO-medlemskap samt för att ge dessa regelbunden feedback).³⁴ Danmark är starkt för en utvidgning av alliansen.

Smart Defence

Danmark har uttryckt ett intresse att leda *Smart Defence*-initiativet inom NATO.³⁵ En dansk analytiker menar att gemensam utbildning av militärer (motsvarande Erasmus-utbytet på den civila sidan) bör ses som ett naturligt nästa steg.³⁶ Kopplat till *Smart Defence*-diskussionen lyfter danska analytiker dock fram en oro för huruvida alla länder – även inom alliansen – verkligen är bra partners att samarbeta med. Inte minst erfarenheterna av Tysklands position avseende Libyen 2011 menar man sprider misstro till idén om delning av resurser då man misstänker att vissa stater kan vilja hindra andra inom alliansen från att göra olika saker.³⁷

NATO-Ryssland

Den danska bilaterala relationen till Ryssland som var dålig under flera år (främst på grund av Tjetjenienrelaterade frågor) uppges nu vara bättre än på länge. Ryssland avskrevs tidigt som ett hot mot Danmark. Ryssland, historiskt sett en gammal allierad till Danmark i talrika krig mot inte minst Sverige, är positivt till Danmarks principer om att permanenta NATO-trupper och kärnvapen inte får finnas på danskt terri-

³³ Se Forsvarsministeriet, "Air Policing i Baltikum"; Atlantic Council (9 februari 2011) "Denmark taking over NATO's Baltic air policing"; samt Intervju 2, Köpenhamn, juni 2012.

³⁴ Honkanen s. 68, 108-117.

³⁵ Se t.ex. danmarkshistorien.dk, "Danmark og NATO i 1950'erne".

³⁶ Intervju 2, Köpenhamn, juni 2012.

³⁷ Intervju 3, Köpenhamn, juni 2012.

torium. Den nya danska regeringen fortsätter verka för att NATO ska ha en dialog med Ryssland.³⁸

De baltiska staternas bästa vän?

Under 1990-talet beskrevs Baltikum som Danmarks intressesfär och Danmark har alltid varit väldigt frispråkiga i förhållande till baltiska frågor. Till viss del har det förklarats av Danmarks geografiska distans till Ryssland.³⁹ Idag menar dock en tjänsteman på det danska regeringskansliet att den danska regeringen försöker uppmana de baltiska länderna att inte reagera eller överreagera på ryskt agerande i olika sammanhang, t.ex. avseende det ryska övningsmönstret i Östersjöområdet och den ryske stabschefen general Makarovs uttalande i Helsingfors i maj 2012.⁴⁰

NATO i partipolitiken

Det danska NATO-medlemskapet har ett starkt stöd i Folketinget oberoende av regering. När Danmark gick med i NATO fanns en klar majoritet bakom det danska NATO-medlemskapet och denna konsensus har bara breddats ytterligare med åren.⁴¹ Det har på samma sätt alltid funnits ett starkt och stabilt stöd för det danska NATO-medlemskapet bland befolkningen.⁴² Även om det danska NATO-medlemskapet har ett starkt stöd i Folketinget är det inte ovanligt att vissa sakfrågor, t.ex. kärnvapen, skapar debatt.

Såväl tjänstemän som analytiker som intervjuats för föreliggande studie är ense om att fortsatt kontinuitet är att vänta i den danska NATO-politiken. Tjänstemän på det danska regeringskansliet menar att i stort sett samma formuleringar som användes kring Danmark och NATO under den borgerliga eran återkommer även under denna regering.⁴³ Utrikesministern Villy Søvndal (SF) är dessutom rättfram i sina omdömen om hur positivt det danska NATO-medlemskapet är för Danmark, något han inte har varit tidigare. Under tiden från 1960-talet till

³⁸ Intervju 5, Köpenhamn, juni 2012.

³⁹ Lunde Saxi, (2010) s. 39, s. 66.

⁴⁰ Intervju 1, Köpenhamn, juni 2012.

⁴¹ Intervjuer, Köpenhamn, juni 2012.

⁴² Danska Gallup publicerar 1-2ggr/år en opinionsundersökning om stödet för ett danskt NATO-medlemskap, som regelbundet visar att "vet ej"-svaren i regel är fler än "nej-till-NATO"-svaren. Se Gallup.

⁴³ Intervju 1, Köpenhamn, juni 2012.

det kalla krigets slut bedrev SF en anti-NATO-politik och ville att Danmark skulle dra sig ur NATO.⁴⁴

Det kan också noteras att det har skett en viss förskjutning till fördel för försvarsministeriet i fråga om vem som har inflytande över NATO-politiken i Danmark. Även om danska *Udenrigsministeriet* har ansvaret för den danska NATO-politiken på strategisk nivå styrs den i hög grad av det danska försvarsministeriet eftersom Danmark är så operativt engagerade i NATO.⁴⁵

NATO under dansk ledning – ”Vi är lojala vår generalsekreterare”

Vid frågan om danskt inflytande i NATO är det ofrånkomligt att diskutera det faktum att NATO:s tolfte generalsekreterare, Anders Fogh Rasmussen, är dansk. En uttalad målsättning vid utnämningen av Fogh Rasmussen var att medlemsländerna ville se mer tyngd på posten. I detta avseende har Fogh Rasmussen uppfyllt förväntningarna med råge. Fogh Rasmussen beskrivs som en hårt arbetande, reformivrande och rak person. Många allierade vittnar också om att Fogh Rasmussen inte är rädd för att stöta sig med huvudstäderna.⁴⁶ Redan när Anders Fogh Rasmussen tillträdde den 1 augusti 2009 talades det om att det faktum att han var tidigare regeringschef gav honom en gynnsam ställning i och med att han kunde använda det politiska kapital han redan besatt från att tidigare ha mött medlemsstaternas stats- och regeringschefer.⁴⁷

Huruvida Danmark som nation kan dra vinning av Fogh Rasmussens nationalitet är svårt att säga. Danskarna i NATO-strukturerna menar att det närmast är en nackdel att Generalsekreteraren är dansk – om det han gör sammanfaller med danska intressen får de höra att det är för att han är dansk och om han gör något som de inte samtycker med undrar övriga allierade varför Danmark inte talat honom till rätta.⁴⁸

En annan hög post i NATO-strukturen som besitts av en dansk är ordförandeposten i NATO:s militärkommitté. Som ordförande för militär-

⁴⁴ Intervju 1, Köpenhamn, juni 2012.

⁴⁵ Intervju 7, Köpenhamn, juni 2012.

⁴⁶ Intervju, Köpenhamn, juni 2012.

⁴⁷ Lindström; M; Lindvall, F; (2009) s. 44.

⁴⁸ Intervju, Bryssel, maj 2012.

kommittén 2012-2015 är den danske generalen Knud Bartels general-sekreterarens viktigaste militära rådgivare och länken mellan NATO:s militära och politiska del.⁴⁹

Danmarks framtida inflytande i NATO kommer att påverkas av hur det blir med de danska förbehållet till EU:s försvarssamarbete. I och med att Danmark står utanför EU:s militära samarbete har behovet att trycka på samarbetet inom NATO varit viktigt. Om Danmark lyfter GSFP-förbehållet skulle Danmark få ytterligare en säkerhetspolitisk arena att agera på.

⁴⁹ Atlantic Council, *“Danish General Becomes Chairman of NATO's Military Committee”*.

4 Danmark och USA

*”Danish efforts in expeditionary war-fighting had boosted its reputation in NATO as a country that contributed to the Alliance in both treasure and blood, and were awarded with several high-profile summits between Prime Minister Anders Fogh Rasmussen and President Bush”.*⁵⁰

Ända sedan 2001 har Danmark stått utrikespolitiskt nära USA. Med den nya danska regeringen på plats är det bara fråga om nyansskillnader i detta avseende. ”De försöker visserligen porträttera sig som mer ’oberoende’ visavi USA men på det stora hela är det fråga om nyansskillnader. Den nya regeringen har sagt sig vilja satsa lite mer på FN och göra saker lite annorlunda men mest handlar det om nyansskillnader”.⁵¹

Danmark är idag ett synnerligen transatlantiskt orienterat land. Forskare har till och med talat om den danska utrikespolitiken som ”superatlanticistisk”.⁵² På försvarsområdet har Danmark och USA nära relationer och Danmark stöttar USA fullt ut i kriget mot terrorismen (Afghanistan). Amerikanerna har vidare en flygbas och en radarstation i Thule på nordvästra Grönland och danska piloter tränas regelbundet i USA. Danmark ser sitt nära förhållande till USA som något som bidrar till att Danmark kan *punch above its weight* internationellt.⁵³ Ett tecken på Danmarks goda relationer till Washington är att danska statsbesök refereras ingående i amerikansk media och att Fogh Rasmussen då han var statsminister även besökte Camp David – den amerikanska presidentens sommarhus – som i normala fall inte används för statsbesök.⁵⁴

Poul Schlüters och Poul Nyrup Rasmussens regeringar under 1990-talet lade stor vikt vid Danmarks relationer till USA. Den danske socialdemokratiska försvarsministern Hans Haækkerup (1993-2000) sade öppet att Danmark siktade mot att bli USA:s bästa vän.⁵⁵ Till skillnad

⁵⁰ Lunde Saxi, (2010) s.59.

⁵¹ Intervju 1, Köpenhamn, juni 2012.

⁵² Mouritzen, H. (2007).

⁵³ Lunde Saxi (2010) s.79-80

⁵⁴ Se Lindström; M; Lindvall, F; (2009) s.45; Henriksen, A; Ringsmose, J; (2011) s.21.

⁵⁵ Lunde Saxi (2010) s.63.

från tidigare kunde man inte längre förlita sig enbart på USA:s intresse av landets strategiska läge. Att delta med dansk militär under amerikanskt befäl blev en central fråga för att bevara relationen till USA.⁵⁶ Den proamerikanska linjen i dansk utrikespolitik förstärktes ytterligare under Anders Fogh Rasmussen. Forskningen kring relationen mellan USA och Danmark tydliggör att relationerna mellan Danmark och USA blev varmare än någonsin under Fogh Rasmussens tid som statsminister. Idag kan Danmark, tillsammans med Storbritannien, betraktas som USA:s närmaste allierade i Europa.

De vanligast förekommande argumenten för att Danmark ska delta i internationella insatser har varit (1) att det främjar den danska säkerheten i direkt mening; (2) att Danmarks bidrag kommer att stärka NATO och de transatlantiska förbindelserna och bibehåller USA:s engagemang i Europa; (3) att det är ett sätt att visa solidaritet med övriga allierade och bära ens beskärda andel av bördan; (4) att det finns moraliska motiv: en önskan om att sprida västliga värden som demokrati och mänskliga rättigheter till andra delar av världen och stärka Förenta nationerna; och slutligen (5) att Danmark dels stod i tacksamhetsskuld till USA för de amerikanska insatserna i samband med de två världskrigen och det kalla kriget, dels att ett deltagande skulle ge Danmark gott rykte och inflytande i USA.

Frågan om, och i så fall i vilken utsträckning, som Danmark faktiskt dragit nytta av det nära sambandet med USA har varit uppe till diskussion ett flertal gånger i Danmark. Många danska utrikes- och säkerhetspolitiska experter menar att Danmark på ett flertal sätt har belönats av USA för sitt militära deltagande. Andra menar att Fogh Rasmussen-regeringens utrikespolitik visserligen kan ha gett Danmark ett bättre rykte i Washington och större tillgång till amerikanska beslutsfattare men menar samtidigt att det är svårt att peka på några konkreta vinster. I en analys av Danska institutet för internationella studier (DIIS), där man försökt analysera i vilken utsträckning som Danmark belönats av USA för sitt militära engagemang, konstaterar författarna att det danska deltagandet i kriget i Afghanistan, och – framför allt – Irak har bidragit till att stärka det danska ryktet och anseendet i Washington. Något som uppmärksammas ofta är exempelvis att danska politiker

⁵⁶ Lunde Saxi (2010) s.67

och diplomater fått tillgång till amerikanska beslutshavare och därmed insikt i amerikanska tankegångar i olika frågor vilket lett till att de kunnat påverka det amerikanska politiska tänkandet i en för Danmark förmånlig riktning. I studien nämns att Danmarks access till amerikanska beslutsfattare gjort skandinaviska grannar avundsjuka och lett till försök till att få Danmark att spela en samordnande roll för att ge övriga nordiska länder samma tillgång till amerikanerna. Också bland europeiska kollegor ska detta ha sporrat till prat om ”danskt inställsamhet gentemot USA” och att Danmark är en ”US satellite”.⁵⁷

Ett annat exempel på vad som skulle kunna ses som en ”belöning” är att det danska försvaret fått tillgång till viss militär utrustning (fordon som klarar av minor, ett GPS-system som skyddar mot ”friendly fire” samt mörkerseende glasögon) tidigare än andra länder just på grund av sitt militära engagemang. Det har också pekats på att danska företag haft lättare att få tillgång till den amerikanska marknaden tack vare utrikespolitiken som skapat en respekt för Danmark som i sin tur spillt över även till andra områden: ”Om Danmark – som faktiskt använder sin militära utrustning – använder sig av detta, då måste det vara bra”.⁵⁸

Ett annat exempel som diskuterats är huruvida det amerikanska stödet för Fogh Rasmussens kandidatur för posten som NATO:s generalsekreterare är att betrakta som en belöning för den militärt aktivistiska linjen som Danmark drivit. Henriksen och Ringsmose drar slutsatsen att huvudanledningen bakom det amerikanska stödet sannolikt var att amerikanerna uppskattade Foghs utrikespolitiska perspektiv i allmänhet och var av uppfattningen att denne delade den amerikanska strategiska visionen för utvecklingen av NATO. Att Fogh Rasmussen fattat beslut om danskt deltagande i Irak och Afghanistan menar man också

⁵⁷ Några exempel som nämns är det amerikanska stödet för *Ilulissat-uttalandet* kopplat till Arktis och USA:s engagemang i det så kallade förstärkta partnerskapet ”E-Pine” (Enhanced Partnership in Northern Europe, ett säkerhetspolitiskt samarbete mellan USA, nordiska länderna och Baltikum). Danmark ska också ha haft inflytande på det amerikanska ställningstagandet i frågan om lufrumsbevakning av Baltikum och frågan om *Comprehensive Approach* inom NATO. Ett annat exempel som uppmärksammas är att en dansk medborgare släppts från Guantánamo och att Danmark inte utsatts för lika mycket påtryckningar att acceptera fångar från Guantánamo då Danmark ”förtjänat rätten att säga nej”. Se Henriksen, A; Ringsmose, J; (2011) ”*Hvad fik Danmark ud af det? Irak, Afghanistan og forholdet til Washington*”, DIIS.

⁵⁸ Henriksen, A; Ringsmose, J; (2011).

inverkade positivt då det signalerat att Fogh Rasmussen var kapabel att fatta svåra beslut.⁵⁹

Den danska vänsterns kritik mot USA:s supermaktsroll har dock sedan Obama blev president nästintill helt upphört.⁶⁰ Anders Fogh Rasmussens roll som generalsekreterare för NATO gör också att det finns en direkt koppling mellan USA och Danmark. En bedömare menar att en skillnad numera dock kan vara att om Danmark under den tidigare regeringen alltid ställde sig på USA:s sida, kan detta under den nya regeringen i högre grad bero på vilken fråga det gäller, och vilken minister som hanterar den.⁶¹ Men generellt väntas den nuvarande regeringen under Helle Thorning-Schmidt fortsätta värna Danmarks nära förhållande till USA. Fem månader efter att Thorning-Smidt tagit plats som Danmarks statsminister hade hon det första bilaterala mötet med president Obama.⁶²

⁵⁹ Henriksen, A; Ringsmose, J; (2011).

⁶⁰ Wenande, C; (21 februari 2012), *The Copenhagen Post*.

⁶¹ Intervju 2, Köpenhamn, juni 2012.

⁶² Amerikanska ambassaden Köpenhamn; ”President Obama's Bilateral Meeting with Prime Minister Thorning-Schmidt at the White House”.

5 Danmark, EU och GSFP - ny regering och ökat fokus på EU?

Under den senaste tioårsperioden har det varit ett dödläge beträffande EU-frågor i dansk politik. Den nya regeringen är dock mer entusiastisk än den föregående, som ofta beskrevs som direkt ”motvillig” i EU-frågor. I den sittande regeringens utrikespolitiska grunddokument beskrivs EU som den viktigaste plattformen för utövandet av dansk utrikespolitik och GUSP som det viktigaste projektet det kommande årtiondet.⁶³ Ett annat tecken på att EU-frågorna fått ökad vikt är att den socialistiska minoritetskoalitionen tillsatte en Europaminister (Nicolaj Wammen) vid sitt tillträde.

Danmark, Storbritannien och Irland hör opinionsmässigt, tillsammans med Sverige, till de mest EU-skeptiska länderna.⁶⁴ Danmarks rykte som EU-negativa härrör inte minst från att danskarna röstade nej till Maastricht-fördraget och nej till euron 2000.⁶⁵ När Danmark gick med i EG/EU 1972 var 67 % av de röstande danskarna för ett danskt EU-medlemskap.⁶⁶ Idag är 53 % av danskarna emot den monetära unionen och euron men 76 % av danskarna ser positivt på EU:s framtid.⁶⁷ Enligt opinionsundersökningar upplever vidare drygt 80 % att Danmarks röst räknas inom EU.⁶⁸ Danmark strävar efter bred partipolitisk konsensus även kring EU-frågorna men de danska politiska partierna har ändå olika syn på Danmarks EU-medlemskap. I dagsläget finns det inget danskt parti som vill att Danmark ska gå ur EU, bara enstaka politiker här och där. Under 1970 och 1980 fanns de flesta danska EU-motståndarna på den politiska vänstern men idag finns även högerpartier med bland EU-skeptikerna (*Legal League* och *Kristelig Folkeparti*

⁶³ Udenrigsministeriet, ”Kurs mod 2020”.

⁶⁴ EU-motståndet i Danmark har funnits ända sedan folkomröstningen 1972 och EU-motståndarna har varit representerade i Europaparlamentet sedan 1979.

⁶⁵ EU-oplysningen.dk

⁶⁶ 1982 gick Grönland ut ur EG efter en folkomröstning där 53 % röstade nej till ett fortsatt grönländskt EU-medlemskap.

⁶⁷ Eurobarometer 74 (2010).

⁶⁸ Eurobarometer 68, Allmänna opinionen i Europeiska Unionen, hösten 2007. Se även EU-upplysningen.se. Danmark har sju röster av Ministerrådets totalt 345 (att jämföra med Sveriges 10). Danmark har 13 platser av de totalt 751 platserna i Europaparlamentet. Den danske kommissionären Connie Hedegaard har ansvar för klimatfrågor. Danmark är en nettobetalare till EU (2,38 miljarder euro 2010) (att jämföra med Sverige som betalar ca 31,3 miljarder kronor).

(ej representerade i Folketinget). Frågan om EU-medlemskapet har delat både (S) och (SF). *Enhedslisten* är emot EU. Idag finns ett danskt EU-skeptiskt parti representerat i Europaparlamentet som aktivt verkar för ett danskt utträde ur EU (*Folkebevægelsen mod EU* med en representant).⁶⁹ Danmark har en liknande EU-samordningsprocess som Sverige - *Folketingets Europaudvalg* ger regeringen mandat att föra en viss politik.⁷⁰

Danmark innehade ordförandeskapet i EU första halvåret 2012. Det danska ordförandeskapets fyra prioriteringar var att verka för ett mer ekonomiskt ansvarsfullt Europa; ett mer dynamiskt Europa; ett grönare Europa där man satsar på att främja grön och hållbar tillväxt; och ett säkrare Europa där EU:s utrikes- och utvecklingspolitik stärks och EU samarbetar kring internationell brottslighet och terrorism.⁷¹ På grund av krisen i Grekland och Ungerns budgetunderskott har fokus kommit att ligga på framförallt de två första. Det danska ordförandeskapet 2012 beskrivs som ett ”knäckebrödsordförandeskap”, dvs hårt och utmanande - inte minst i jämförelse med det danska ordförandeskapet 2004, då Danmark fick en fjäder i hatten i och med att man kunde välkomna 10 nya medlemmar till unionen.⁷² Den danske utrikesministern Villy Søvndal ville bli symbolen för hur ett ordförandeskap samarbetar med och hanterar kontakterna med den höge representanten Catherine Ashton. Den danske utrikesministern har avlastat Ashton med en del resor och representation.⁷³ En annan slogan inför det danska ordförandeskapet var ambitionen att verka som en brobyggare mellan de 17 länderna i eurozonen och de övriga samt att etablera nära kontakter med Europaparlamentet.⁷⁴ Danmark har följt trenden med Brysselbaserade ordförandeskap.⁷⁵ Danmarks permanenta EU-representation i Bryssel (*Faste Repræsentation*) består av tre danska diplomatiska representationer: ambassadören/ständige representanten, den ställföreträdande ständige representanten, och KUSP-ambassadören som representerar Danmark i utrikes- och

⁶⁹ Se ”*EU-modstand i Danmark*” (2002).

⁷⁰ EU-oplysningen.dk

⁷¹ Udenrigsministeriet, ”*Focus areas of the Danish EU presidency*”.

⁷² Adler-Nissen, Hassing-Nielsen, & Sørensen (2012)

⁷³ Adler-Nissen, Hassing-Nielsen, & Sørensen (2012)

⁷⁴ Adler-Nissen, Hassing-Nielsen, & Sørensen (2012)

⁷⁵ Adler-Nissen, Hassing-Nielsen, & Sørensen (2012)

säkerhetspolitiska frågor.⁷⁶ EU-ordförandeskapet kom att bli även en internt besvärlig tid för Danmark, eftersom den grekiska krisen och Ungerns underskott upptog en så stor del av den politiska uppmärksamheten.⁷⁷

GSFP-förbehållet – här för att stanna?

Danmarks EU-medlemskap är omgärdat av fyra förbehåll. Ett av dem är att Danmark utanför GSFP-samarbetet. Som en följd av det danska nejdet i folkomröstningen om Maastrichtfördraget 1992 deltar inte Danmark i utvecklingen och genomförandet av EU-beslut och åtgärder som har försvarsrelaterade konsekvenser.

Konkret innebär detta att Danmark inte deltar i EU:s militära operationer, inte är med i Athena-mekanismen som reglerar gemensamfinansieringen av EU:s insatser, inte har registrerat styrkor i EU:s kapacitetskatalog, inte deltar i de militära delarna av EU:s satellitcenter (EU SATCEN) och inte deltar i samarbetet kring försvarsbyrån EDA. Vid försvarsministermöten är den danske försvarsministern inte aktiv i militära diskussioner på samma sätt som den danske representanten i EUMC håller en låg profil och inte deltar i omröstningar.⁷⁸ I de civila delarna av GSFP-samarbetet deltar emellertid Danmark aktivt⁷⁹, något som har tolkats som ett sätt för Danmark att kompensera för sitt uteblivna engagemang på den militära sidan.⁸⁰ Det är dock svårt att separera de civila och de militära delarna av samarbetet, eftersom inte minst anti-terrorismsamarbetet bär tydliga inslag av båda delarna. En annan aspekt är att EU och NATO-samarbetet växer sig tätare vilket skapar problem när Danmark kan delta iförd ”NATO-hatt” men inte under ”EU-hatt”.⁸¹ Danmark har dock oftast gett sitt lågmälda stöd för EU:s utveckling till att bli en säkerhetspolitisk aktör även om undantaget till försvarssamarbetet har begränsat Danmarks egna deltagande i GSFP. Danmark har ofta deltagit i de politiska diskussionerna men stått utanför de konkreta besluten. De danska regeringarna inte haft

⁷⁶ EU-Oplysningen, Danska EU-representationen i Bryssel.

⁷⁷ Adler-Nissen, Hassing-Nielsen, & Sörensen (2012)

⁷⁸ Larsen (2008) s.86-87.

⁷⁹ Inför det danska ordförandeskapet i EU 2002 gjordes en utredning om de danska förbehållen till EU:s försvarssamarbete. Denna konstaterade att det danska undantaget till EU:s försvarssamarbete bara innefattade beslut som uttryckligen påverkade försvaret. En konsekvens blev att Danmark nu kunde delta i de civila delarna av EU:s försvarssamarbete. Se Larsen (2008), s.85-86.

⁸⁰ Larsen (2008) s.87, 91 samt Intervju, Köpenhamn, juni 2012.

⁸¹ Larsen (2008) s.87-88.

problem med själva innehållet i besluten utan snarare den legala basen.⁸²

Det har länge talats om att hålla en folkomröstning om de danska EU-förbehållen. Redan i opinionsundersökningar gjorda 2002 visade att danskarna förespråkade att förbehållen slopades.⁸³ Som nämnts ovan gjorde också den nuvarande danska regeringskoalitionen klart under valkampanjen att man ville hålla en ny folkomröstning om förbehållen.⁸⁴

Inget datum för folkomröstningen är emellertid bestämt och det är fortfarande oklart om det är alla eller endast vissa förbehåll som den kommer att gälla. Det finns två alternativ – att rösta om alla förbehåll samtidigt eller att rösta för en och en och ta det minst kontroversiella först (vilket sannolikt hade blivit försvarsförbehållet). (SF) är emot att Danmark ska rösta om alla förbehåll i en ”Big Bang”, något som (S) har föreslagit.⁸⁵ I den senaste Eurobarometern (2010) var 49 % av danskarna emot en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik inom EU (av svenskarna var 54 % emot).⁸⁶ Den danska försvarsmaktens struktur beskrivs som så pass anpassad att landet direkt skulle kunna gå in i GSFP-samarbetet om de danska förbehållen för ett deltagande lyfts.⁸⁷ Danmark har hittills deltagit i 12 av EU:s civila missioner.⁸⁸

I samtal i Köpenhamn under juni 2012 stod det emellertid klart att det finns en entydig uppfattning bland danska bedömare om att ingen folkomröstning om något av förbehållen kommer att utlysas under den nuvarande regeringens mandatperiod. Opinionssiffrorna är för låga, och den europeiska krisen – som indirekt också drabbat GUSP-samarbetet – är för påtaglig för att regeringen skulle vilja ta den politiska risk som en folkomröstning innebär.⁸⁹

En intervjuperson menar att inte ens Anders Fogh Rasmussen, som var en av de mest talangfulla statsministrar Danmark haft och närmast

⁸² Larsen, (2008) s.85.

⁸³ Jyllands-Posten (22 januari 2002), Berlingske Tidende (1 juni 2002).

⁸⁴ Se ”Statsminister Helle Thorning-Schmidts tale ved Folketingets åbning tirsdag den 4 oktober 2011”; Regeringen ”Et Danmark, der står sammen” s. 35-36.

⁸⁵ Intervju 7, Köpenhamn juni 2012.

⁸⁶ Eurobarometer 74 (2010)

⁸⁷ Lunde Saxi (2010) s. 56

⁸⁸ Eu-oplysningen.dk

⁸⁹ Intervjuer, Köpenhamn juni 2012.

hade ikon-status i Danmark, skulle kalla till folkomröstning om EU-förbehållen om inte Folketinget uttryckligen bad honom. Samma intervjuperson menar att Danmark är ganska nöjda med att stå utanför EU:s militära försvarssamarbete. Det finns, enligt samme sagesman, några få civila på Utrikesdepartementet och några få på Försvarsministeriet som verkar för att undantaget ska slopas men menar på att det flesta andra är emot, däribland stora delar av den danska försvarsmakten. Huvudanledningen som lyfts fram är att det finns väldigt lite Danmark vill göra och som man inte kan göra på grund av försvarsförbehållet och tillägger att Operation Atalanta är en sak Danmark hade önskat delta i.⁹⁰

För att få en bild av vad Danmark skulle kunna driva inom GSFP är det bara att titta på vad man driver inom NATO, menar en annan bedömare.⁹¹ Inom EU driver Danmark aktivt på kapacitetsutbyggnaden av EU:s civila instrument och civil-militär samverkan. Den danske utrikesministern ska t.ex. ha skrivit ett brev till EU:s höge representant (HR/VP) Catherine Ashton där han pekar ut förslag på vad hon kan driva på den civila sidan.⁹² Den danska aktivismen på den civila sidan ska delvis ses som ett resultat av viljan att kompensera för det danska förbehållet att delta i EU:s militära samarbete men det är också en dansk uppfattning att Weimartriangeln (Tyskland, Frankrike och Polen) driver de militära frågorna.⁹³

⁹⁰ Intervju 3, Köpenhamn, juni 2012; Intervju 7, Köpenhamn, juni 2012.

⁹¹ Intervju 5, Köpenhamn, juni 2012.

⁹² Intervju 1, Köpenhamn, juni 2012.

⁹³ Intervju 1, Köpenhamn, juni 2012; Intervju 5, Köpenhamn, juni 2012.

6 Danmark och det nordiska samarbetet – ny energi att vänta?

”Danmark står starkare, när vi väljer att stå samman med de andra nordiska länderna. Den nya regeringen kommer därför att ge det nordiska samarbetet högre prioritet. Detta ska ses som en förlängning av det existerande samarbetet mellan de nordiska länderna och inte som en konkurrens till EU-samarbetet”, sade Helle Thorning-Schmidt när hon vid Folketingets öppnande presenterade regeringsprogrammet som kommer att gälla under hennes ledning.⁹⁴ Att den nuvarande danska regeringen är mer intresserad av det nordiska samarbetet bekräftas av tjänstemän på det danska regeringskansliet,⁹⁵ medan danska analytiker ställer sig mer tveksamma:

Danmark prioriterar NATO och det atlantiska samarbetet, därefter bilaterala relationen med USA, UK, Frankrike, Tyskland osv. T.o.m. den danska bilaterala relationen med Norge kommer före den bilaterala relationen med Sverige även om inte tjänstemän på UD eller FÖ skulle erkänna det för er. Och Danmark har utbytespersonal på ministerierna från Storbritannien. Danmark jobbar för att reformera NATO:s partnerskapsdialog, man jobbar inte genom det nordiska spåret.⁹⁶

Kommentarer som den ovanstående är relativt vanliga i samtal med danska analytiker utanför regeringsadministrationen. En vanligt förekommande reflektion är att det ökade intresset (hittills) främst varit retoriskt och att det är tveksamt om regeringens nya inriktning kommer att sippra ned bland tjänstemännen.⁹⁷

Danmark har fram till den nya regeringens tillträde inte varit särskilt aktiva i det nordiska samarbetet och har inte haft något tydligt närområdesperspektiv. Med den nya danska regeringen har emellertid det nordiska samarbetet fått ökad uppmärksamhet, i alla fall retoriskt. Det första bilaterala besöket Helle Thorning-Schmidt gjorde som statsmi-

⁹⁴ Regeringen, ”Et Danmark, der står sammen”, s. 42 (vår översättning).

⁹⁵ Intervju 4, Köpenhamn, juni 2012.

⁹⁶ Intervju 6, Köpenhamn, juni 2012.

⁹⁷ Intervju 2, Köpenhamn, juni 2012.

nister gick till Sverige (17 oktober 2011).⁹⁸ Därutöver har initiativ tagits till en nordisk demokratiinsats i Nordafrika och Mellanöstern, och till att fortsätta uppfylla vissa av de förslag kring utökad nordisk samverkan som lades fram i Stoltenberg-rapporten. Det har också framförts tankar om att skapa en nordisk tankesmedja samt verka för fler gemensamma nordiska ambassadanläggningar etc.⁹⁹

Konsultationer mellan de nordiska länderna är regel snarare än undantag men mest i FN-sammanhang och inte kring säkerhetsrelaterade frågor. När nordiska, EU- och NATO-frågor överlappar varandra är Danmark i stort sett alltid proaktivt och positivt inställt menar danska analytiker och tillägger: *"Danmark gör ingenting inom den nordiska kontexten om vi inte får ut något av det i vårt NATO-medlemskap"*.¹⁰⁰

Inte desto mindre har viktiga steg tagits under inom ramen för det nordiska samarbetet under hösten 2012. Det handlar dels om ett nordiskt samarbete avseende luftrumsövervakning och taktiska transporter. Hösten 2012 mottog Sverige och Finland en förfrågan från Island om att medverka i luftövervakningen av landet. Detta är en uppgift som NATO har ansvarat för sedan 2007 då Keflavikbasen stängdes. Inget formellt beslut har i skrivande stund fattats men inbjudan handlar om att Sverige, tillsammans med Finland, erbjuds medverka i den norska övervakningsperioden över Island våren 2014. Intressant att notera är att luftrumsövervakning fanns med som ett förslag om hur det nordiska säkerhetspolitiska samarbetet skulle kunna tas vidare i Stoltenberg-rapporten 2009.

Under det nordiska försvarsministermötet i Danmark 5-6 november 2012 undertecknades vidare en avsiktsförklaring att gå vidare med det nordiska samarbetet kring taktiska transporter. Förslag om en gemensam nordisk upphandling av militär materiel diskuterades också.¹⁰¹

⁹⁸ Regeringen *"Fredrik Reinfeldt tog emot Danmarks statsminister"* samt Sveriges ambassad Köpenhamn, *"Dansk inrikespolitik oktober 2011"* (14 oktober 2011).

⁹⁹ Regeringen, *"Et Danmark, der står sammen"*, s. 42.

¹⁰⁰ Intervju 2, Köpenhamn, juni 2012.

¹⁰¹ Nordefco, *"Nordic defence ministers' meeting in Skagen"*. Tillgänglig online: <http://www.nordefco.org/latest-updates/nordic-def5/> [2012-11-14].

NORDEFECO

En dansk önskan är att det nordiska samarbetet blir ett mer praktiskt inriktat samarbete snarare än att man samarbetar för samarbetets skull. NORDEFECO ses som den viktigaste nordiska konstellationen. När Danmark innehade ordförandeskapet i NORDEFECO första halvåret 2012 prioriterade Danmark samarbetet kring uppbyggnaden av säkerhet och stabilitet i Östafrika, Arktissamarbetet, utvecklingen av ett ”grönt försvar” samt initiativ kopplat till materiel-, utbildning och övning.¹⁰² Man har vidare öppnat upp för möjligheten att hålla gemensamma flygövningar med Sverige, något Danmark tidigare har varit mycket skeptiskt till.¹⁰³

Danska bedömare menar dock att det är, eller har varit, svårt att diskutera gemensamma projekt med Sverige tidigare eftersom man upplevt att Sverige gör andra saker än vad Danmark gör. I detta sammanhang hänvisar en regeringstjänsteman till Afghanistan och att Danmark agerar i den södra och Sverige i den norra delen av landet – med allt vad det innebär av olika stridsmiljöer.¹⁰⁴

Danmark, Norden och alliansfrågan

En regeringstjänsteman menar att det är ett problem för nordiskt samarbete att de nordiska länderna inte ingår i samma allianser (Norge står utanför EU, Finland och Sverige står utanför NATO),¹⁰⁵ medan en annan menar att det bara är en bekväm ursäkt och att det på inga sätt är huvudanledningen till att det nordiska samarbetet inte rör på sig speciellt mycket.¹⁰⁶ Andra bedömare menar att Danmarks solidaritet går till och genom NATO medan den nordiska solidariteten huvudsakligen är optisk.¹⁰⁷

Den svenska solidaritetsförklaringen

Den svenska solidaritetsförklaringen från 2009 är känd i Köpenhamn men den betraktas på väsentligt olika sätt. En dansk regeringstjänsteman menar t.ex. att solidaritetsförklaringen orsakat honom betydande

¹⁰² Forsvarsministeriet, (2012) ”Danmark i spidsen for nordisk forsvarssamarbejde”.

¹⁰³ Intervju 7, Köpenhamn, juni 2012.

¹⁰⁴ Intervju 1, Köpenhamn, juni 2012.

¹⁰⁵ Intervju 1, Köpenhamn, juni 2012.

¹⁰⁶ Intervju 3, Köpenhamn, juni 2012; Intervju 4, Köpenhamn, juni 2012.

¹⁰⁷ Intervju 7, Köpenhamn, juni 2012.

huvudbry, eftersom hans – och den danska regeringens – uppfattning är att regionala arrangemang utanför NATO-alliansen riskerar att försvaga NATO:s artikel 5.¹⁰⁸ En dansk analytiker utanför regeringskansliet menar å sin sida, att även om den svenska solidaritetsförklaringen har fått väldigt lite uppmärksamhet i Danmark, befäste den vad alla redan visste; ”vi har alltid räknat med er”.¹⁰⁹

Danmark, Arktis och Grönland

Danmark har, tillsammans med USA, Kanada, Norge och Ryssland, kust mot Arktisområdet. Även i Arktisfrågor råder en stor partipolitisk samsyn i Danmark.¹¹⁰ Danmark ser framför sig en lugn utveckling i Arktis. Risken för en militär konflikt i Arktis bedöms vara mycket låg och uppviglande debattörer i Arktisfrågan ogillas.¹¹¹ Ambitionen att göra Arktis till en kärnvapenfri zon är en målsättning som entydigt förts fram av SF och bör ses som en kompromissformulering som S och RV helst vill slippa tala om.

Frågan om Grönlands framtida status är central när det kommer till dansk Arktispolitik.¹¹² En kommission har föreslagit att det i efterhand ska vara möjligt att utöka det grönländska självstyret med vissa områden som utrikes- och penningpolitik. Den danska linjen är att ett ökat självstyre också ska medföra ett ökat eget ekonomiskt ansvar. Frågan är om Grönland med sina ca 57 000 invånare kan bli ekonomiskt självförsörjande något som Danmark ofta framför som motkrav på ökat självstyre.¹¹³ ”Grönlandskortet” är också något Danmark effektivt har kunnat använda sig av i till exempel NATO-sammanhang. Danmark har en minimal dansk militär närvaro på Grönland och avser inte heller trappa upp denna för att inte framkalla rysk oro och en motföljande upptrappning.¹¹⁴ Danmark använder sig framförallt av etablerade mul-

¹⁰⁸ Intervju 1, Köpenhamn, juni 2012.

¹⁰⁹ Intervju 2, Köpenhamn, juni 2012.

¹¹⁰ Granholm, N; (2009) s. 20.

¹¹¹ Granholm, N; (2009) s. 20.

¹¹² Granholm, N; (2009) s. 62.

¹¹³ Granholm, N; (2009) s. 23.

¹¹⁴ Granholm, N; (2009) s. 21

tilateral kanaler i sitt engagemang kring Arktisfrågorna och anser att dessa räcker.¹¹⁵

¹¹⁵ Granholm, N; (2009) s. 20 samt intervju 1, Köpenhamn, juni 2012.

7 Slutsatser

Syftet med denna rapport har varit att analysera den nya danska regeringens försvars- och säkerhetspolitik för att kunna dra slutsatser om några förändringar kan väntas i förhållande till den tidigare borgerliga regeringens linje. Fokus för studien var hur den nya regeringen ser på Danmark inom NATO och EU samt i relation till USA och i den nordiska kontexten.

De slutsatser som kan dras från denna studie är tentativa, då den nya danska regeringen bara hunnit verka drygt ett år. På ett övergripande plan kan emellertid följande sägas:

Hur skiljer sig vänsterkoalitionens politik från de tidigare borgerliga regeringarnas?

Än så länge har skillnaderna i utrikespolitiska frågor inte manifesterats särskilt tydligt. Snarare för den nya regeringen en politik med betydande kontinuitet jämfört med tidigare regeringar. De målsättningar och prioriteringar som varit för handen de senaste tio-tolv åren ligger i allt väsentligt fast, inklusive den s.k. aktivistiska utrikespolitiken.

Hur ser den nya regeringen på NATO?

Det finns ingen fundamental skillnad, och egentligen inga större skillnader alls, i vänsterregeringens syn på NATO jämfört med tidigare regeringar. NATO ses som en grundsten för dansk säkerhets- och utrikespolitik, och landet tillhör utan tvivel de mest lojala NATO-medlemmarna. Det mest iögonenfallande är snarare att även (SF), som under lång tid varit synnerligen NATO-kritiskt, nu agerar påtagligt NATO-vänligt. Förbehållen kring det danska EU-medlemskapet gör också Danmark mer beroende av NATO och relationen till USA.¹¹⁶

Hur ser den nya regeringen på USA?

Även den nya regeringen – helt i likhet med den föregående – ser den bilaterala relationen med USA som extremt viktig för Danmark. Viss nyansskillnad kan märkas, och möjligen kommer vissa frågor – t.ex. en möjlig attack mot Iran – att innebära att Danmark inte automatiskt stäl-

¹¹⁶ Lunde Saxi (2010) s. 63-64

ler upp på USA:s sida (en analytiker håller det dock inte för otroligt att Danmark skulle åta sig att genomföra s.k. *second wave bombing* mot Iran).¹¹⁷ Men allmänt sett är den nya regeringens USA-politik i allt väsentligt en fortsättning av den tidigare regeringens.

Hur ser den nya regeringen på EU?

Som nämndes initialt vill regeringen fördjupa den danska EU-politiken och verka för att de danska förbehållen avseende utrikes- och försvarspolitik m.m. avskaffas. Man har också intagit en generellt mer EU-vänlig hållning, och är medveten om att om förbehållen skulle avskaffas skulle Danmark få ytterligare en säkerhetspolitisk arena att arbeta på. Men opinionsläget är just nu inte gynnsamt i Danmark: EU ses som en ekonomisk och politisk union i svår kris, medan NATO står för territoriell integritet och militära insatser. Ingenting tyder på att den nya regeringen skulle vilja, eller våga, ordna en folkomröstning om de danska EU-förbehållen inom dess nuvarande mandatperiod.

Hur ser den nya regeringen på det nordiska samarbetet?

Den nya regeringen har en retoriskt tydligt mer positiv inställning till nordiskt samarbete, även på det säkerhetspolitiska området, än den tidigare regeringen. Samtidigt är det tydligt att den danska prioriteringen av det nordiska samarbetet kommer efter det transatlantiska (inom NATO-kretsen och främst med USA) och även efter samarbetet med en del viktiga europeiska länder, främst Storbritannien. Till förklaringarna till detta hör dels de nordiska ländernas olika allianstillhörighet eller brist på sådan, och dels olika operativa förutsättningar och inställningar – tex. rörande Afghanistaninsatsen. Inom vissa områden – t.ex. NORDEFCO-samarbetet – kan dock en mer aktiv och intresserad inställning skönjas i den nya regeringens politik.

Sammanfattningsvis kan man således dra följande slutsatser:

- Den nya danska regeringen Thorning-Schmidt för en politik med betydande kontinuitet relativt tidigare regeringar. De huvudsakliga målsättningar och prioriteringar som gällde under den borgerliga eran ligger fast, inklusive den s.k. aktivistiska utrikespolitiken.

¹¹⁷ Intervju 3, Köpenhamn, juni 2012.

- Den danska regeringen vill fördjupa EU-politiken och verka för att de danska förbehållen avseende utrikes- och försvarspolitik m.m. avskaffas. Ingenting tyder dock på att man kommer att utlysa en folkomröstning om de danska EU-förbehållen inom regeringens nuvarande mandatperiod.
- NATO ses fortfarande som en grundsten för dansk säkerhets- och utrikespolitik. Även Socialistisk Folkeparti (SF) som tidigare varit NATO-kritiskt, agerar nu påtagligt NATO-vänligt. Att förbehållen kring det danska EU-medlemskapet kvarstår gör också Danmark mer beroende av NATO och relationen till USA.
- Den nya regeringen ser den bilaterala relationen med USA som extremt viktig för Danmark. Viss nyansskillnad kan dock märkas, och möjligen kommer vissa frågor att innebära att Danmark inte automatiskt ställer upp på USA:s sida.
- Den nya regeringen har en retoriskt mer positiv inställning till nordiskt samarbete, även på det säkerhetspolitiska området. Samtidigt är det tydligt att den danska prioriteringen av det nordiska samarbetet kommer efter det transatlantiska samarbetet och även efter det bilaterala samarbetet med viktiga europeiska länder, främst Storbritannien. Till förklaringarna till detta hör de nordiska ländernas olika allianstillhörighet eller brist på sådan, och olika operativa förutsättningar. Inom vissa områden – t.ex. NORDEFECO-samarbetet – kan dock en mer aktiv och intresserad inställning skönjas.

8 Källförteckning

Skriftligt material

Adler-Nissen, Rebecca; Hassing Nielsen, Julie; Sørensen, Catharina; "*The Danish EU Presidency 2012: A Midterm Report*", SIEPS (2012:1op).

Amerikanska ambassaden Köpenhamn, "*President Obama's Bilateral Meeting with Prime Minister Thorning-Schmidt at the White House*" Tillgänglig online: <http://denmark.usembassy.gov/news-events/2012/0224.html> [2012-05-23]

Berlingske Nyhedsbureau (11 november 2012), "Forsvaret kan klare milliardbesparelse"

"*Bruun-rapporten*" (2003) "*De sikkerhedspolitiske villkår for dansk forsvarspolitik*" Köpenhamn: Forsvarsministeriet.

Danmarkshistorien.dk, "*Danmark og NATO i 1950'erne*". Tillgänglig online: <http://danmarkshistorien.dk/perioder/kold-krig-og-velfaerdsstat-1945-1973/danmark-og-nato-i-1950erne/> (2012-10-09)

"*Danmark og NATO*". Adstofte F 1976. 47 p. Haerens Reglementsforvaltning, København

"*Danmarks sikkerhedspolitik*". Haagerup N J 1980. 59 p. 4. uppl. Haerens Reglementsforvaltning, København.

Dr, "*Enigt folketing sender kampfly til Libyen*" tillgänglig online: <http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2011/03/18/225712.htm> (2012-10-08)

"*En aktiv og ansvarlig udenrigspolitik*", september 2011 [vänsterkoalitionens utrikespolitiska plattform inför valet 2011]. Tillgänglig online: http://www.sf.dk/uploads/media_items/en-aktiv-og-ansvarlig-udenrigspolitik.original.pdf

"*Fact Sheet: The United States and Denmark – NATO Allies and Global Partners*". Tillgänglig online: <http://traceyricksfoster.wordpress.com/2012/02/25/fact-sheet-the-united-states-and-denmark-nato-allies-and-global-partners/> [2012-03-20]

Forsvarsministeriet, ”*Air Policing i Baltikum*”. Tillgänglig online:
<http://www.fmn.dk/temaer/nato/Documents/Air%20policing%20faktaark.pdf>
 (2012-10-09)

Forsvarsministeriet, (2012) ”*Danmark i spidsen for nordisk forsvarssamarbejde*”. Tillgänglig online:
<http://www.fmn.dk/Nyheder/Pages/Danmarkispidsenfornordiskforsvarssamarbejde.aspx>

Forsvarsministeriet, ”*Forsvarsministeriets organisation*”. Tillgänglig online:
<http://www.fmn.dk/omos/organisation/Departementetsorganisation/Pages/forsvarsministerietsorganisation.aspx> [2012-03-20]

Forsvaret, ”*Forsvarets Organisation*”. Tillgänglig online:
<http://www2.forsvaret.dk/omos/organisation/Pages/default.aspx> [2012-10-08]
 Granholm, Niklas; (2009) ”*Delar av ett nytt Arktis: Utvecklingar av dansk, kanadensisk och isländsk arktispolitik*”, FOI-R--2861--SE.

Larsen, Henrik; (2011) ”*Denmark – A committed member – with opt-outs!*” i Christopher Hill & Ruben Wong (eds.) ”*National and European Foreign Policies: towards Europeanisation?*”, Oxford: Routledge, s. 93-110.

Larsen, Henrik; (2009) ”*Danish Foreign Policy and the Balance between the EU and the US: The Choice between Brussels and Washington after 2001*”. *Co-operation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*, vol 44 s-209-230.

Larsen, Henrik; (2008) ”*Denmark and the ESDP opt-out – A new way of doing nothing?*” i Clive Archer (ed.) ”*New Security Issues in Northern Europe: The Nordic and Baltic States and the ESDP*”, UACES Contemporary European Studies Series. Abingdon: Routledge, p. 78-93.

Lunde Saxi, Håkon; (2010) ”*Norwegian and Danish defence policy – A comparative study of the post-Cold War era*”, Norwegian Institute for Defence Studies, volume 1.

Mouritzen, H. (2007): ”*Denmark’s Super Atlanticism*”, *Journal of Transatlantic Studies*, vol. 5:2, pp. 155-167.

Politiken, (14 juni 2012) "Forsvaret har fundet sin milliardbesparelse". Tillgänglig online: www.politiken.dk.

Regeringen.dk, (2011) "Et Danmark, der står sammen", Köpenhamn, Regeringen.

Regeringen.se, "Fredrik Reinfeldt tog emot Danmarks statsminister". Tillgänglig online: <http://www.regeringen.se/sb/d/16065/a/178200>

Statsministeriet, Regeringen Helle Thorning-Schmidt (bild). Tillgänglig online: http://www.stm.dk/_a_1615.html

Sveriges ambassad Köpenhamn, "Dansk inrikespolitik oktober 2011" (14 oktober 2011)

Udenrigsministeriet, (2010) "Kurs mod 2020 – Dansk udenrigspolitik i nyt farvand" Köpenhamn: Udenrigsministeriet.

Udenrigsministeriet, "Focus areas of the Danish EU presidency". Tillgänglig online: <http://um.dk/en/politics-and-diplomacy/denmark-in-the-eu/the-danish-eu-presidency-2012/the-priorities-of-the-danish-eu-presidency/> (2012-10-09)

Wenande, Christian "The ally who's come in from the cold" (21 februari 2012), The Copenhagen Post. Tillgänglig online: <http://www.cphpost.dk>

Muntliga källor

- Udenrigsministeriet, Köpenhamn 11 juni 2012.
- Centre for Military Studies, Department of Political Science, Köpenhamns universitet. Köpenhamn 11 juni 2012.
- Försvarsministeriet, Köpenhamn 11 juni 2012.
- Forsvarskommandoen, Forsvarsmaktens högkvarter, Köpenhamn 11 juni 2012.
- Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS), Köpenhamn, 12 juni 2012.
- Sveriges ambassad, Köpenhamn, 12 juni 2012.
- Seminarium, danska Atlantkommittéen, "Utmaningar för det danska försvaret - vart är försvaret på väg?", Köpenhamn, 12 juni 2012.

Bilaga 1 – Regeringssammansättning

Tabell 1:1 Mandatfördelning Folketinget

	Parti	Antal mandat
	Socialdemokraterne (S)	44
	Socialistisk Folkeparti (SF)	17
	Socialist People's Party (SPP)	16
	Enhedslisten	12
	Venstre (V)	47
	Konservative Folkeparti (C)	8
	Dansk Folkeparti (DF)	22
	Liberal Alliance (L)	9
	Kristendemokraterne (K)	0
Totalt antal mandat:		179

Tabell 1:2 Sittande regering och ansvariga ministrar (totalt 23 st)

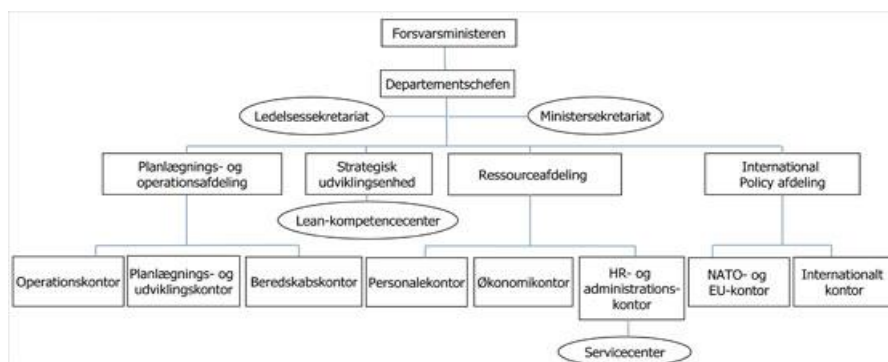
Post	Ansvarig minister
Statsminister	Helle Thorning-Schmidt (S)
Utrikesminister	Villy Søvndal (SF)
Försvarsminister	Nick Haækkerup (S)
Ekonomiska frågor och inrikespolitik	Margrethe Vestager (R) (även vice premiärminister)
EU-minister	Nicolai Halby Wammen (S)
Finansminister	Bjarne dimma Corydon (S)
Sysselsättning	Mette Frederiksen (S)
Justitieminister	Morten Boedskov (S)
Kulturminister	Uffe Elbaek (R)
Sociala frågor och integration	Karen Angelo Haækkerup (S)

Utvecklingssamarbete	Christian Friis Bach (R)
Affärs- och tillväxtpakten	Ole Sohn (SF)
Handel och investeringar	Pia Olsen Dyhr (SF)
Beskattningsminister	Thor Moeger Pedersen (SF)
Transportminister	Henrik Dam Kristensen (S)
Minister för vetenskap, innovation och högre utbildning	Morten Oestergaard (R)
Livsmedel, jordbruk och fiskeminister	Mette Gjerskov (S)
Klimat, energi och Building	Martin Lidegaard (R)
Hälsominister	Astrid Krag Kristensen (SF)
Barn och utbildningsminister	Christine Antorini (S)
Miljöminister	Ida Margrethe Auken (SF)
Jämställdhet, kyrkliga frågor och nordiskt samarbete	Manu Sareen (R)
Minister för bostäder, stads- och landsbygdsfrågor	Carsten Mogens Hansen (S)

Källa: Statsministeriet.dk (mars 2012).

Bilaga 2 – Danmarks försvarssektor i korthet

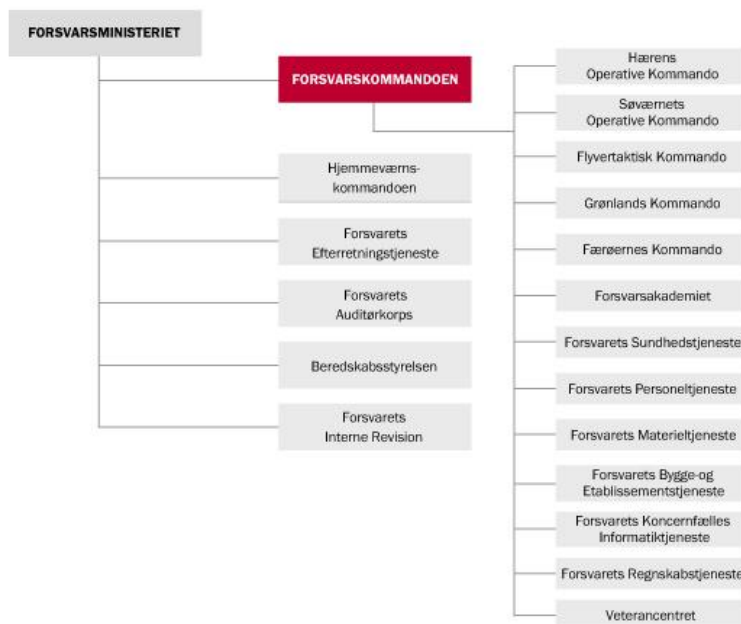
Figur 2:1 Organigram danska försvarsdepartementet



Källa: Forsvarsministeriet. Tillgänglig online:

<http://www.fmn.dk/omos/organisation/Departementetsorganisation/Pages/forsvarsministerietsorganisation.aspx> [2012-03-20]

Figur 2:2 Organigram danska försvarsmakten



Källa: Forsvaret. <http://www2.forsvaret.dk/organisation/Pages/default.aspx> [2012-03-20]

Tabell 2.3 Danska försvarsmakten i korthet

- Hæren (armén)
- Søværnet (marinen)
- Flyvevåbnet (flygvapnet)
- Hjemmeværnet (hemvärnet)
- Högkvarteret (Forsvarskommandoen)
- Försvarsutgifter 1,4 % av BNP

Tabell 2:4 Antalet försvarsanställda 2001-2011

År	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
An-tal	29,871	30,100	29,781	27,900	24,298	25,205	25,478	25,847	26,218	26,940	25,109

Källa: Facts and Figures, The Danish Armed Forces, Danish Defence (februari 2011).

Tabell 2:5 Danska försvarsutgifter i 2010 - 2014 tidsplan (miljoner euro och dollar)

2010	2011	2012	2013	2014	
3,079	3,048	3,048	2,866	3,049	EURO
4,259	4,217	4,217	3,964	4,218	USD

Källa: Facts and Figures, The Danish Armed Forces, Danish Defence (februari 2011).

Tabell 2:6 Danska soldater i internationella insatser

Operation	Antal soldater
<i>NATO-operationer</i>	
Kosovo	45
Afghanistan	738

Irak	6
Afrikas Horn	138
Totalt	927
Koalitionner	
USA	5
Bahrain	2
Korea (UNMAC)	2
Totalt	9
FN-operationer	
Libanon	147
Kosovo	1
Afghanistan	1
Mellanöstern	10
Irak	2
Liberia	4
Sudan	11
Kongo	2
Totalt FN-operationer	173
TOTALT	1 109

Källa: Facts and Figures, The Danish Armed Forces, Danish Defence (februari 2011).